

повсякденного вжитку («піонер», «колгосп», «радгосп») або змінюють свою форму («телефон») тощо.

В процесі розвитку будь-якої системи спілкування, зокрема такої невербальної системи спілкування осіб з порушеннями слуху, як міміко-жестове мовлення, постійно відбуваються різноманітні процеси розвитку і удосконалення, зокрема, збільшується лексичний склад через утворення нової лексики, утворення нових понять, запозичення, видозмінення та створення нових жестів тощо.

Отже, в процесі розвитку суспільства відбувається постійний розвиток міміко-жестового мовлення в соціумі, тобто утворення нової лексики міміко-жестового мовлення пов'язане з появою в соціальному середовищі та в процесі комунікації осіб з порушеннями слуху нових слів, понять, термінів. Саме даний процес позитивно впливає на розвиток міміко-жестового мовлення як засобу міжособистісної комунікації осіб з порушеннями слуху.

Література

1. Горлачов О. С. Теорія міміко-жестового мовлення та сурдоперекладу в структурі формування точності семантичних значень / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 37 : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2019. С. 34-39.
2. Горлачов О. С. Сурдопереклад в житті осіб з порушеннями слуху // Актуальні питання сурдопедагогіки : зб. наукових праць / за ред. Л.І.Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 17-28.
3. Зайцева Г. Л. Жест и слово. Научные и методические статьи / И. А. Егорова, А. А. Комарова, Н. А. Чаушьян. Москва : ВТИИ, 2006. 632 с.
4. Ярмаченко Микола Дмитрович та розвиток української сурдопедагогіки : монографія / за ред. Л. І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 172 с.: ілюстр.

Губар С.Ю.

НПУ імені М.П. Драгоманова,
старший викладач

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ЗАСВОЄННЯ ГРАМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ УЧНЯМИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Процес формування граматичних понять посідає одне з важливих місць в колі актуальних проблем навчання української мови. Актуальність даного питання підкреслюється в дослідженнях Д.М. Богоявленського, Н.О. Менчинської, С.Ф. Жуйкова, Л.М. Проколієнко, Д.Ф. Ніколенка, Г.М. Орлової та інших.

Досліджуючи особливості засвоєння граматики, Д.Ф. Ніколенко та Л.М. Проколієнко 4 зазначали, що формування понять відбувається в процесі спілкування з іншими людьми. Починається формування принагідним шляхом, його результатом є «житейські поняття» і в процесі цілеспрямованого навчання, його наслідком є «наукові» поняття.

Розглядаючи процес формування граматичних понять в учнів початкових класів загальноосвітньої школи, М.А. Білецька, Г.А. Чуйко, Г.Ф. Школьна б вважали, що необхідна умова формування граматичних понять – поступове поглиблення знань, встановлення зв'язку між знаннями про речення і частини мови. З кожним граматичним поняттям учні повинні ознайомитись поступово. Деякі поняття засвоюються протягом декількох років. Вивчення граматичної теорії відноситься, на більш пізні етапи навчання, а перед цим – тривалий період спеціально організованих дограматичних вправ на розвиток мовлення з метою компенсувати недостатність дошкільно-мовленнєвої практики учнів.

Проблема формування понять в цілому та граматичних, зокрема, досліджувалась як важлива й у спеціальній літературі.

Оволодіваючи тією чи іншою наукою, глухий повинен, перш за все, засвоїти відповідну систему понять (математичних, природничих, географічних тощо), стверджував М.Д. Ярмаченко 7. Засвоєння ж цих понять нерозривно пов'язане з використанням мовних засобів спілкування.

Поняття неможливо «поставити», зазначав С.О. Зиков 2. Вони, підкреслював учений, формуються в свідомості людини і не ізольовано одне від одного, а у взаємозв'язку з іншими.

На складність та повільність у формуванні понять у глухих дітей звертали увагу Л.С. Виготський, Р.М. Боскіс, Ж.І. Шиф, О.П. Гозова та інші. Зокрема, вони вказували на труднощі переосмислення засвоєних понять глухими дітьми, на недостатню диференціацію учнями відносних понять, на труднощі абстрагування граматичної форми слів від його конкретного значення.

Відомий психолог Ж.І. Шиф 5 зазначала, що недорозвиток мовлення, абстрактного мислення, труднощі оволодіння системою мовних позначень призводять до складності сприймання, аналізу та узагальнення об'єктів глухими учнями. На її думку, наслідком такого явища є недорозвиток понятійного мислення у глухих дітей. Для того, щоб простежити як саме у глухих формуються системи наукових понять, підкреслювала Ж.І. Шиф, важливо з'ясувати, яким є первинне оволодіння значеннями слів, з'ясування того, що саме позначають предмети.

Дослідження, проведене К.Д. Бойко 1 показало, що при тому рівні мовленнєвого розвитку, яке характерне для більшості учнів молодших класів, до введення предметно-практичного навчання спеціальна робота над елементарними знаннями граматики не приносить успіху. На такому рівні учні можуть виконувати вправи, які дає вчитель, але вони не підготовлені для тих узагальнень, що несуть в собі граматичні категорії. Дослідження показало, що спеціальна робота над граматичною будовою мови, а також над її словниковим складом, може бути успішною лише при такому рівні мовленнєвого розвитку, який досягається при навчанні з опорою на предметно-практичну діяльність.

Автор також відзначала, що процес оволодіння граматичною будовою починається з наслідування зразкам, що представлені у мовленні вчителя. Багато чисельність повторювань різних граматичних конструкцій забезпечує достатньо стійке засвоєння словосполучень й формоутворень. Останнє служить переносу засвоєних граматичних форм на новий мовленнєвий матеріал.

В умовах організованого навчання мови школа та вчитель повинні допомогти дитині у більш швидкому оволодінні граматичною будовою, зауважував С.О. Зиков 2. Далі автор зазначав, що було б неправильним очікувати, коли дитина самостійно оволодіє узагальненням тих чи інших граматичних явищ. На думку вченого, граматичні узагальнення – це важливий фактор у прискоренні процесу засвоєння мови як засобу спілкування.

В сурдопедагогіці нагромаджено вже значний досвід з вивчення закономірностей засвоєння мови, який свідчить про те, що глухі учні мають можливості оволодівати закономірностями граматики, за умови побудови правильного процесу навчання.

Література

1. Бойко К.Д. Овладение глухими учащимися младших классов грамматической формой слова : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук. Москва, 1970.
2. Зыков С.А. Обучение глухих детей языку по принципу формирования речевого общения. Москва, 1961.
3. Проколієнко Л.М. Психологія засвоєння граматичних знань підлітками. Київ : КДПІ, 1973.
4. Шиф Ж.И. Усвоение языка и развитие мышления у глухих детей. Москва : Просвещение, 1968.
5. Чуйко Г.А., Білецька М.А., Школьна Г.Ф. Методика викладання української мови в початкових класах : підручник для педучилищ. Київ : Рад. шк, 1975.
6. Ярмаченко М.Д. Свідомість у навчанні глухих учнів. Київ, 1963.

Дрозд Л.В.

старший викладач

кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи

Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНОГО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ З УЧНЯМИ ІЗ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Створення належних умов для самореалізації своїх громадян є сутнісним завданням кожної європейської демократичної держави і України як однієї із них. Всебічної уваги з боку соціальних інститутів суспільства потребують люди з особливими потребами, в силу обмежених можливостей для їх належної соціалізації. Про рівень розвитку цивілізованості держави, і суспільства загалом можна стверджувати рівнем ставлення до своїх найменш соціально захищених громадян. На створення правових, соціально-економічних та матеріально-технічних умов для інтеграції у суспільство дорослих і дітей з особливостями фізичного та розумового розвитку спрямовані Конституція України, Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), а також ратифіковані Верховною Радою України міжнародні нормативно-правові акти, зокрема, Загальна декларація прав людини, Конвенція ООН «Про права дитини», «Стандартні правила для інвалідів» та інші. Їх